

Pedagogické muzeum J. A. Komenského v Praze oslavilo 120 let od svého založení

Rok 1892 byl rokem 300. výročí narození Jana Amose Komenského. Toto výročí vyvolalo záplavu vzpomínkových akcí a přispělo k výraznému posílení aktivit na poli vydávání a překládání Komenského spisů.¹ S akcemi, jež provázely 300. výročí narození Komenského, se tradičně spojuje také vznik pražského *Pedagogického muzea*. Založením této instituce se završily několikaleté snahy českého učitelstva, reprezentovaného *Ústředním spolkem jednot učitelských v Čechách*, o zřízení instituce, jež by shromažďovala a odborně uchovávala předměty spojené se vzděláváním a se školstvím, aby národní snahy na tomto poli nezůstaly bez své dokumentace.

Muzeum bylo od počátku pojmenováno po Komenském. Historii má bohatou a místy pohnutou, jeho existence není zcela souvislá, mělo sídlo na několika místech v Praze: od počátků ve františkánském klášteře na pražském Jungmannově náměstí přes letohrádek Amerika (dnešní Muzeum Antonína Dvořáka), Vyšehradskou radnici a dům č. p. 26 na Pohořelci ke svým posledním sídlům na Malé Straně. Měnil se také jeho status a v některých etapách se střídaly instituce, s nimiž bylo spojová-

no. V zásadě se však podařilo uchovat až do dnešních dnů sbírky, získávané zpočátku formou darů a představující dnes soubory školních pomůcek a učebnic, map, ale také pozůstalosti učitelů a pedagogů a bohatou knihovnu, v níž nechybí sbírka starých tisků, včetně několika vydání se spisy Komenského (zejména učebnice, ale také jeden svazek tzv. *revelací*). Ke svému 120. výročí vydalo Pedagogické muzeum sličnou, ale hlavně zevrubně informující publikaci, v níž současné pracovnice a pracovníci muzea zpracovali jeho historii, popis sbírek, stálých expozic i výstav a publikační činnosti; reprezentativní brožura je vybavena bohatou obrazovou dokumentací.²

Ani současné období dějin muzea nepostrádá dramatictější situace, přesto je v současnosti v pravém smyslu slova kulturní institucí s bohatou výstavní i publikační činností, získalo dobré partnery pro spolupráci s domácími, ale i zahraničními institucemi podobného či blízkého zaměření a zejména v posledních několika letech se stalo také místem významných společenských setkání při vernisážích výstav a dalších příležitostech.

1 Rozsah těchto akcí dokumentují na 45 stranách Zíbrt, Č. a Volf, J., *Bibliografie české historie*. Díl pátý. V Praze Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1912, č. 23949 nn. (s. 681 nn.).

2 Pánková, M. – Šimek, E. (ed.), *Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze. Nástin historie*. Praha, Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze 2012. 144 s.

Vraťme se však ještě o několik let zpět. Rok 1989 zastihl Pedagogické muzeum J. A. Komenského ve Valdštejnském paláci, kde mělo sídlo od r. 1956, v bývalé konírně tohoto barokního areálu pak mělo po léta stálou expozici *J. A. Komenský – život, dílo, doba*. V následujícím roce získalo samostatné postavení a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR schválilo jeho nový status. V r. 1991 dostalo muzeum do správy *Archiv Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. Tehdejší ředitel muzea doc. PhDr. Tomáš Pasák, CSc. využil této skutečnosti k řadě akcí, jež měly za cíl navrátit do naší paměti osobnost významného humanisty Přemysla Pittra. K prvním z nich patřila mezinárodní konference uspořádaná k 100. výročí jeho narození v r. 1995. Muzeum se také podílelo na založení Nadačního fondu Přemysla Pittra a Olgy Fierzové a kontakty s „Pittrovými dětmi“, dnes samozřejmě seniory, o něž P. Pittter s O. Fierzovou ve složitém poválečném období pečovali, udržuje dodnes.

Významnou roli sehrálo Pedagogické muzeum i v přípravě oslav 400. výročí narození J. A. Komenského v r. 1992. Ředitel muzea T. Pasák se stal tajemníkem celostátní komise, jež měla za úkol koordinovat jubilejní akce. Muzeum jakožto sídlo jejího sekretariátu se stalo jedním z center příprav oslav a výrazně se zařadilo mezi domácí i zahraniční instituce, které se hlásí k J. A. Komenskému a zabývají se jeho odkazem. V rámci jubilejních oslav muzeu také připadla čestná povinnost být hostitelem zástupkyně rodiny potomků Komenského, paní Gerty Kallikové-Figulusové.

Jubilejní rok Komenského mělo Pedagogické muzeum uzavřít uspořádáním a vydáním sborníku se zprávami o jubilejních akcích pořádaných po celé České republice; tento úkol se podařilo splnit až v r. 2004.¹

Následující roky však přinesly útlum v nadějně se rozvíjejících aktivitách Pedagogického muzea. Významný vliv na to měly dvě události. Tou první bylo předčasné úmrtí ředitele, českého historika 20. století T. Pasáka, ke konci r. 1995, tou druhou stěhování muzea z Valdštejnského paláce, jež si vynutil vznik Senátu ČR a úpravy tohoto palácového areálu na jeho sídlo. Muzeum sice získalo nové prostory v bezprostředním sousedství Valdštejnského paláce na adrese Valdštejnská 20, kde sídlí dodnes, muselo však své expozice i zázemí přizpůsobit zcela jiným proporcím a dispozicím nově získaných prostor: namísto rozlehlých a poměrně snadno dostupných prostor (alespoň těch přístupných veřejnosti) v jednom podlaží menší místnosti ve více podlažích s dostupností jen po schodišti. Ředitelem se stal (na období 1996-2005) dosavadní ekonom muzea ing. L. Emanuel.²

1 400. výročí narození J. A. Komenského. Sborník příspěvků o průběhu oslav 400. výročí narození J. A. Komenského v roce 1992. Praha, Pedagogické muzeum J. A. Komenského v Praze 2004. 170 s. Publikace obsahuje vedle zpráv o domácích institucích a jejich účasti na oslavách (včetně tehdy ještě ČSAV a Filosofického ústavu) také příspěvky o zahraničních konferencích, výstavách a dalších akcích.

2 Podrobněji v: Pánková, M. – Šimek, E. (ed.), *Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze. Nástin historie*, c.d., s. 19 n.

Změnu ve směřování muzea přinesla výměna ředitele v r. 2005, kdy se této funkce ujala PhDr. Markéta Pánková. Za touto změnou samozřejmě stojí mnoho každodenní všední práce, kterou musela nová ředitelka se svými spolupracovnicemi a spolupracovníky vykonat. Ve vztahu k veřejnosti je patrně nejvýraznější změnou nová stálá expozice muzea, jež se tentokrát neoustředuje pouze na osobnost Jana Amose Komenského, již má muzeum ve svém jméně, nýbrž usiluje – pod titulem *Odkaz J. A. Komenského. Tradice a výzvy české vzdělanosti Evropě* – o prezentaci dějin české vzdělanosti od dob velkomoravských až po současnost. Nutno konstatovat, že se zdařilo prostory, jež byly pro expozici k dispozici, velmi vhodně využít a že dnes má Pedagogické muzeum a s ním i česká společnost důstojnou a skutečně reprezentativní expozici k dějinám nejen svého školství, nýbrž i výchovy a vzdělávání vůbec. Mezi změnami, jež proběhly uvnitř instituce, považuji za významné zřízení vědecké rady jakožto poradního orgánu vedení muzea, sestaveného ze zástupců několika univerzit, ústavů AV ČR a muzeí.

Ve vědecké radě získalo vedení muzea oporu při nesnadném rozhodování o dalších osudech instituce v době po posledních parlamentních volbách, kdy se nový ministr školství, mládeže a tělovýchovy mj. pustil do reorganizace jím přímo řízených organizací. Muzeu nakonec zůstala samostatnost, avšak byla k němu v r. 2011 organizačně přičleněna *Národní pedagogická knihovna Komenského* a zároveň dostalo ještě

za úkol koordinovat budování *Památniku romského holocaustu v Hodoníně u Kunštátu*. Od r. 2011 má tak muzeum nový název *Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského*. Loňské jubileum zastihlo tedy muzeum uprostřed zajišťování těchto, ale i dalších organizačních změn (ukládání a evidence sbírek v nově získaných depozitářích). Přesto muzeum úspěšně rozvíjí své kulturní a společenské aktivity, zejména v oblasti pořádání výstav.¹

Závěrem bych rád připomněl alespoň některé aktivity muzea v posledních letech na poli organizace vědeckého života. Tou nejrozsáhlejší a patrně i nejvýznamnější byla mezinárodní konference *Odkaz Jana Amose Komenského kultuře vzdělávání*, již muzeum zorganizovalo při příležitosti 350. výročí vydání Komenského souboru pedagogických prací *Opera didactica omnia* (Amsterdam 1657) v listopadu r. 2007. Z 250 jejích účastníků byla pětina zahraničních, zaznělo přes osmdesát referátů a příspěvků (více než polovina od zahraničních účastníků) věnovaných široké problematice výchovy a vzdělávání: od reflexí odkazu Komenského až k současným problémům, s nimiž se při vzdělávání dalších generací potýká naše současná společnost. Za obsahové vrcholení konference lze považovat referáty dvou profesorů pražské Karlovy univerzity, věnované právě současným problémům ve vzdělávání, a sice *Kultura vzdělávání na počátku milénia – edukační výzvy současnosti* Zdeňka Heluse a *Vychováváme člověka vzdělaného nebo*

1 Jejich přehled tamtéž, s. 136 nn.

informovaného? *Současné vzdělávací systémy v čase postmodernity* Miloslava Petruska; oba jsou pronikavou sondou do fungování našeho vzdělávacího systému, a ačkoliv se vlastně Komenského netýkají, v mnohém s jeho názory plně souznějí (což ostatně netřeba považovat za překvapivé).¹

Další rozsáhlejší konferenci s mezinárodní účastí muzeum spolupřátalo ke svému výročí v říjnu r. 2012 pod názvem *Úloha osobností a institucí v rozvoji vzdělanosti v evropském kontextu*. Ze zhruba stovky účastníků byla třetina ze zahraničí a zaznělo tu na čtyři desítky příspěvků k různým aspektům zvoleného tématu, od zdrojů koncepcí vzdělávání k institucím a osobnostem, jež se výchově a vzdělávání věnovaly.

Z komornějších setkání bych chtěl upozornit na konferenci *Odkaz Jaroslavy Peškové české vzdělanosti*, již muzeum uspořádalo spolu s Filosofickým ústavem AV ČR, v. v. i., a Uníí Comenius v únoru 2011. Zhruba padesát účastníků vyslechlo 13 příspěvků věnovaných vědecké, pedagogické i lidské stránce osobnosti české filosofky Jaroslavy Peš-

kové ve třech obsahových blocích: J. Peškové – filosofka a badatelka o výchově; Hledání cest pro české školství a Přínos J. Peškové komeniologii. Konference poskytla příležitost připomenout roli Jaroslavy Peškové v různých oborech i obdobích její činnosti. Ať už to byla badatelská práce v několika oblastech filosofie, její učitelské působení na Karlově univerzitě, do něhož neblaze zasáhla zejména normalizace 70. let minulého století, nebo studium a interpretace filosofického odkazu J. A. Komenského, v němž šla vlastní cestou a při němž nacházela odpovědi na současné problémy vzdělávání, na hony vzdálena laciným aktualizacím. Přednesenými příspěvky prosvítal její blahodárny vliv na žáky i další osobnosti, jež měly to štěstí, že se s ní mohly setkávat.²

Přejme Národnímu pedagogickému muzeu a knihovně J. A. Komenského i té části české veřejnosti, již není lhostejný další osud vzdělanosti v naší republice, aby mělo v budoucích letech příhodné podmínky pro další slibný rozvoj svých aktivit.

Martin Steiner

1 Chocholová, S. – Pánková, M. – Steiner, M. (ed.), *Jan Amos Komenský: Odkaz kultuře vzdělávání = Johannes Amos Comenius: The Legacy to the Culture of Education*. Praha, Academia 2009. 827 s.

2 Pánková, M. – Baron, E. J. (ed.), *Odkaz Jaroslavy Peškové české vzdělanosti*. Praha, Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského 2012. 112 s.